

LA CONSTRUCCIÓ D'UN MODEL D'ATENCIÓ A LA DIVERSITAT EN UN INSTITUT DE SECUNDÀRIA: estratègies organitzatives i procediments

Mª José Cesena

Psicòloga. Equip d'assessorament psicopedagògic de Nou Barris

Victòria Montoya

Psicopedagoga de l'Institut Josep Pla

Araceli Viñes

Coordinadora Pedagògica de l'Institut Josep Pla

RESUMEN

El siguiente artículo es un resumen del proceso seguido por un instituto de secundaria en la construcción de un modelo de atención a la diversidad. Partiendo de la actual situación y analizando las necesidades educativas del centro y su alumnado se propone avanzar hacia un modelo que pueda dar respuesta a la diversidad desde una perspectiva inclusiva.

ABSTRACT

The next article shows us a summary of the process followed by a secondary school in the construction of a model for diversity. Taking into account the actual situation and analyzing the educational needs of the center and its students, the goal is to move towards a model which could give a response to diversity from an inclusive perspective.

INTRODUCCIÓ

L'Institut Josep Pla és un institut públic de la Generalitat de Catalunya situat en un dels extrems del districte de Nou Barris, al Turó de la Peira fent frontera amb el districte d'Horta Guinardó. Té tres línies d'ESO i dos de Batxillerat del que s'imparteixen les modalitats de Ciències i Tecnologia, i d'Humanitats i Ciències Socials.

Es va crear com a IES el curs 1991-1992, (abans era una extensió) i rebia alumnat per estudiar BUP i COU procedent de Nou Barris. Amb la implantació de l'ESO (curs 1996-97) es va canviar el mapa escolar i l'institut va passar a tenir com a escoles de primària adscrites centres d'Horta: *Àngels Garriga*, *Arrel*, *Graziel-la*[1], *Heura*, *i Mare Nostrum*, que havien estat escoles del CEPEC vinculades als moviments de renovació pedagògica. L'alumnat d'aquestes escoles i que passava a fer l'ESO i el batxillerat al nostre institut en general tenia bon nivell de competències i corresponia majoritàriament a famílies arrelades al barri d'Horta i d'estatus mitjà i mitjà-alt. La proporció d'alumnat de l'IES que provenia de Nou Barris per qüestions de proximitat geogràfica era molt menor. La situació socioeconòmica de la població de Nou Barris era molt diferent de la d'Horta, amb menys recursos econòmics i amb estructures familiars més complexes que les feien usuàries dels Serveis Socials de Nou Barris.

Hi havia molt poc alumnat amb NEE de les escoles de primària adscrites i quasi tots eren alumnes amb dèficit auditiu oralitzats que provenien del CEIP *Graziel-la*.

De la mateixa manera que a la resta de la ciutat de Barcelona, al llarg de la dècada, va anar augmentant progressivament l'alumnat immigrant que arribava al Josep Pla, tot i que seguia sent poc nombrosos[2]. Alguns d'ells anaven als TAE i quan s'incorporaven al centre ja tenien un mínim coneixement del català oral i escrit.

El curs 2007-2008 va començar amb un nou canvi del mapa escolar; dues escoles de primària de Nou Barris (*Calderon* i *El Turó*) van passar a ser adscrites al Josep Pla. Des d'aquest canvi ha anat augmentant l'alumnat de Nou Barris.

En el traspàs de l'alumnat de les escoles de primària adscrites d'Horta s'ha pogut observar en els darrers anys de la dècada del 2000 un progressiu augment d'alumnat amb unes característiques similars al de Nou Barris. La crisi econòmica, que ha afectat moltes famílies de classe mitjana, ha agreujat aquesta situació que es reflecteix en el creixent augment de les famílies usuàries dels serveis socials d'Horta i en la incorporació a la Comissió Social dels serveis socials del Carmel. Si en un principi s'atenia i es feia el seguiment d'un 2% de les famílies, actualment estariem parlant d'un 6%.

SITUACIÓ INICIAL

A nivell organitzatiu, les estratègies d'atenció a l'alumnat no es van anar adaptant als progressius canvis que s'anaven produint i que hem explicat a la introducció.

En un primer moment, es pensava que aquesta seria una situació transitòria i per tant es va anar endarrerint la presa de decisions sobre el model que ens caldria per donar resposta a la nova realitat educativa.

Així s'explica que aquest centre no disposi d'una Aula d'Acollida, que la Comissió d'Atenció a la Diversitat estigués formada per la Psicopedagoga del centre i la Assessora de l'EAP, coordinant-se puntualment amb l'Equip Directiu i dedicant-se únicament al seguiment de l'alumnat. Els canals de comunicació entre els Equips Docents, els tutors, les coordinacions de cicle i la CAD eren insuficients. El procediment que se seguia per fer una demanda a l'EAP

era a través de la Psicopedagoga i la devolució de la valoració, també. La Psicopedagoga feia el traspàs de la informació als tutors i a l'Equip Docent. Aquest procés era lent, no s'ajustava a la necessitat real de l'alumnat i no garantia el manteniment dels acords presos ja que sovint els circuits d'informació eren orals. Una situació similar es produïa a les reunions de la Comissió Social

ON SOM?

El curs 2010/11 s'inicia amb un nou Equip Directiu, amb un projecte educatiu que tenia com objectiu principal donar resposta a les necessitats de tot l'alumnat.

Com a punt de partida es realitza una anàlisi de la situació de l'institut per tal d'identificar i prioritzar les necessitats i alhora planificar les actuacions a dur a terme.

- L'augment de l'alumnat nouvingut matriculat al centre, que en un nombre important s'incorpora fora del període oficial de preinscripció i matrícula. L'institut no disposa d'Aula d'Acollida ni d'hores de professorat suficients per atendre'l.
- El percentatge d'alumnes diagnosticats per serveis externs ha anat augmentant significativament. Actualment és del 10%. La majoria d'aquests diagnòstics són de trastorn d'atenció amb o sense hiperactivitat, dislèxia i síndrome d'Asperger. Els alumnes i les seves famílies arriben al centre amb tot un seguit de recomanacions i orientacions psicopedagògiques realitzades pels professionals de salut i que demanen a l'institut el desplegament dels protocols corresponents.
- L'increment dels dictàmens d'escolarització per retard greu a l'aprenentatge en el canvi d'etapa educativa i els de reconeixement un cop iniciada la secundària en 5 anys s'ha quadruplicat.
- L'augment progressiu i significatiu de les demandes de valoració psicopedagògica a l'EAP i de les coordinacions amb serveis externs de tractament.

Es va evidenciar que l'institut no disposava en aquells moments de l'estructura organitzativa capaç de donar resposta a les necessitats detectades. Era fonamental caminar cap a la incorporació

de criteris i estratègies d'atenció a la diversitat en els diversos nivells de concreció curricular per tal de plantejar una organització pensada pel conjunt del centre i orientada a facilitar la inclusió i l'aprenentatge de tot l'alumnat. És a dir, calia aconseguir que l'institut fos un centre educatiu per a tothom, entenent les diferències com a quelcom natural a l'essència humana, on cada membre té les seves característiques i les seves necessitats. *"Hi participa el conjunt de la comunitat del centre, procurant donar el tracte humà i tècnic adient a tots els alumnes, per tal que tots puguin aprendre i desenvolupar al màxim les seves capacitats"* (Departament d'Educació, 2008).

Segons Teresa Castilla aquest concepte d'inclusió que parteix de concepcions amb una forta base social, dóna una funció socialitzadora a l'escola, que cerca la igualtat d'oportunitats per a

tot l'alumnat que no ha de ser confós amb un tracte per "igual" a tot l'alumnat, és a dir, que el millor sigui participar sempre en les mateixes activitats i entorns. Cal oferir a cada alumne/a els recursos materials, organitzatius i humans per tal de compensar les barreres per assolir els aprenentatges.

Així doncs, davant la diversitat creixent: alumnat amb situació sociofamiliar i cultural desfavorida, alumnat nouvingut, alumnat amb dictamen de NEE i alumnat diagnosticat de dislèxia, TDAH i altres trastorns de l'aprenentatge a partir del curs 2010-11, l'institut comença el procés de construcció d'un nou model d'atenció a la diversitat que garanteixi l'acollida, la inclusió i l'adequada escolarització perquè tots arribin a l'èxit escolar en la mesura de les seves possibilitats. Es volen recuperar els circuits i canals de comunicació entre els psicopedagogs i els

equips docents així com rescatar el paper del tutor com a guia i coordinador de les decisions educatives de l'equip docent davant del grup-classe.

ORGANITZACIÓ I PROCEDIMENTS DE L'INSTITUT PER DONAR RESPOSTA

A partir del curs 2010-11 el nou projecte educatiu es proposa donar resposta a l'alumnat amb necessitats educatives especials tant pel que fa a mesures d'atenció a la diversitat com d'excel·lència educativa. En aquest article, però ens centrarem en les mesures d'atenció a la diversitat.

La Comissió d'atenció a la diversitat esdevé l'element fona-

mental en l'organització de les mesures d'atenció a l'alumnat. La CAD és l'element clau, l'òrgan catalitzador de totes les mesures que l'institut ha anat desenvolupant i ha permès avançar en el projecte actual. En un primer moment es van definir les seves funcions, les actuacions a dur a terme i el procediment. La CAD, formada per la psicopedagoga del centre, l'assessora psicopedagògica de l'EAP i la coordinadora pedagògica, es reuneix quinzenalment. Les actes es passen a l'equip directiu, als coordinadors de cicle i a la coordinadora LIC quan s'escau. És important que la informació, les propostes i les decisions arribin a tot el professorat a partir dels mecanismes de funcionament propis de l'institut.

Els objectius definits com a prioritaris de la CAD són:

- Prioritzar els alumnes que han de ser valorats per l'EAP seguint el protocol pactat entre el centre i l'EAP. Abans ja hi ha hagut una prioritització prèvia per part dels equips docents, els tutors i la coordinació de cicle.
- Fer el seguiment de l'alumnat amb NEE prioritzant les qüestions més generals ja que els casos individuals es tracten més profundament a les reunions entre la psicopedagoga i l'EAP.
- Orientar i col·laborar en l'elaboració dels PI.
- Elaborar propostes metodològiques i organitzatives en l'atenció a l'alumnat amb NEE.
- Aconseguir que tot el professorat utilitzi els protocols sobre dislèxia i TDAH i els contempli a la programació de la matèria i en els PI.
- Col·laborar en l'actualització i millora del Pla d'Acollida i en la cerca i elaboració de materials per a l'alumnat nouvingut amb la coordinadora LIC.
- Organitzar la intervenció de la psicopedagoga i l'EAP a 2n cicle de l'ESO, sobretot pel que fa a l'orientació acadèmica i professional. També es pot atendre l'alumnat de Batxillerat quan sigui necessari.
- Coordinar i col·laborar en l'elaboració del Pla d'atenció a la Diversitat de l'institut
- Regular el funcionament de la Comissió Social (formada per la CAD i els educadors socials dels serveis socials de la zona) que es reuneix mensualment.
- Coordinar-se amb els referents del Programa Salut i Escola[3] trimestralment

Des de la Comissió d'atenció a la diversitat s'han anat definint els circuits de funcionament que faciliten l'autonomia de les persones que intervenen en l'atenció de l'alumnat que ho requereix. En aquest sentit es va concretar com es fa arribar una demanda de valoració psicopedagògica al professional de l'EAP i com aquest fa el retorn de la informació. Aquest circuit es va explicar a l'inici de curs a tots els equips docents amb la presència de l'assessora de l'EAP.

S'han elaborat graelles per recollir la màxima informació de l'alumnat: la procedent de les escoles de primària, la dels serveis externs de salut, serveis socials i serveis educatius... S'ha analitzat la informació i s'han fet propostes de mesures d'atenció als alumnes als equips docents. En aquest sentit des de la CAD s'han elaborat protocols per alumnes diagnosticats de TDAH i de dislèxia[4] (Taules 1 i 2). També s'ha elaborat un protocol per a

l'alumnat amb dèficit auditiu ja que l'institut Josep Pla, com ja s'ha dit anteriorment, és un centre d'agrupament de sords oralitzats. En tots els casos les mesures proposades es refereixen a aspectes més metodològics i didàctics que haurà de tenir en compte tot el professorat i no es modifiquen els conceptes curriculars. Tota aquesta informació es traspassa al professorat en una sessió de claustre organitzada exclusivament amb aquest únic punt de l'ordre del dia. Es va valorar positivament que l'assessora EAP participés de la reunió.

S'ha elaborat un model de pla individualitzat (partint del model de primària de l'EAP de Nou Barris) pensant en tots aquells alumnes que un cop esgotades les possibilitats de promoció amb les mesures ordinàries d'atenció a la diversitat del centre, no asoleixen l'èxit escolar. Amb aquest alumnat s'ha de posar en joc la mesura més individualitzada i personalitzada que disposa l'actual sistema educatiu en un centre ordinari[5] per tal de garantir l'assoliment de les competències bàsiques que els hi permetin un bon desenvolupament personal i escolar. Aquest model, exemplificat en un alumne concret, amb tots els passos també ha estat exposat i treballat a la sessió de claustre anteriorment citada. S'ha procurat que el model de PI s'adapti el màxim possible a la realitat de l'institut. El curs 2010-11 es va utilitzar el full creat per l'institut Marta Mata[6]. Aquest curs, però, està funcionant un model complet on es recullen tots els aspectes que normativament cal incloure en un PI. Per exemple, cada matèria que adapta els conceptes utilitza la taula aquí exposada[7]. (Taula 3) En aquesta taula queden recollits el material, l'avaluació, els objectius i els conceptes concrets a treballar amb l'alumne/a.

Des de la CAD també es fan propostes als coordinadors de cicle i equips docents de les mesures d'atenció a la diversitat. Serà, però, des de l'equip docent on s'acabarà prenent la decisió. Les mesures incloses en el pla actuació general de l'institut són les següents:

Mesures d'atenció a la diversitat:

- **Agrupaments flexibles:** Formats pel grup d'alumnes que mostren més dificultat en les matemàtiques, català i castellà. Els alumnes assisteixen al grup reduït de les matèries que l'equip docent considera adequat. Els criteris de continuïtat es revisen a les avaluacions. En aquest sentit són per tant flexibles. A 4t d'ESO també es fan per a la matèria d'anglès.
- **Matèries optatives:** Aquest curs s'han dissenyat cinc matèries optatives específiques per a l'alumnat amb dificultats d'aprenentatge de 1r a 3r d'ESO:
 - o 1r: **Ens organitzem a l'ESO:** una optativa per a l'alumnat nouvingut i amb dificultats greus d'aprenentatge (impartida per la psicopedagoga) i una altra per a l'alumnat que no té cabuda als agrupaments flexibles, però que necessita un seguiment més individualitzat.
 - o 2n: **Dos grups de reforç:** per a treballar com-

petències bàsiques de manera transversal s'ha organitzat una optativa per a l'àmbit de lletres i una altra per a l'àmbit de ciències. L'alumnat candidat es decideix a l'equip docent de 2n i té com a objectiu l' assoliment del nivell de primer cicle.

- o 3r: **Reforç d'instrumentals:** per a l'alumnat que no té cabuda als agrupaments flexibles però que necessita una atenció més personalitzada per assolir les competències bàsiques de 3r.

Tutoria individualitzada: A més del tutor de grup, professors de l' equip docent del nivell fan el seguiment d'alumnes que necessiten una atenció més personalitzada. Així, es poden seguir més acuradament alumnes a qui els costa organitzar-se, que no tenen ben interioritzats els hàbits de treball i estudi, que els costa seguir les normes de convivència del centre o que tenen plans individualitzats. Aquest curs hi ha. 30 amb tutoria individualitzada.

Programa Èxit[s]:

L'institut Josep Pla hi participa des de fa més de 10 anys amb l'objectiu d'enfortir l'enllaç amb les escoles de primària vinculades, facilitar a l'alumnat l'adquisició de les habilitats, competències i sabers necessaris per obtenir El Graduat de Secundària i oferir un servei de proximitat a l'alumnat i les famílies.

Es realitzen activitats de reforç i d'acollida a l'institut Josep Pla, per a nens i nenes de 5è i 6è de Primària, i per a nois i noies de 1r i 2n d'ESO que estan a càrrec dels amics i amigues grans; monitors que acostumen a ser en gran part ex alumnes del centre. També es realitza una tasca de coordinació entre els tutors del cicle superior de les escoles de primària, els tutors de primer cicle d'ESO i els amics i amigues grans, sota la supervisió de la coordinació de l'Ajuntament i de l'Institut.

Pla individualitzat:

És la mesura més extraordinària de l'institut. Aquest curs s'han elaborat 35 PI[9]. El procediment que es segueix és el següent: recollida d'informació dels tutors del curs anterior o dels centres de primària, reunió de l'equip docent, decisió d'intervenció de la psicopedagoga del centre i/o demanda de valoració EAP, reunió de CAD i posterior devolució al tutor i coordinador de cicle i finalment en la reunió de l'equip docent es pren la decisió definitiva.

En el projecte de l'institut a l'apartat de programacions didàctiques queden recollides de manera específica les actuacions a dur a terme amb l'alumnat amb necessitats educatives específiques o especials i l'alumnat amb trastorns de l'aprenentatge.

Pel que fa als plans individualitzats, els responsables

són els tutors i l'equip docent juntament amb la CAD. Els departaments didàctics, la coordinadora LIC i la psicopedagoga cerquen, preparen i elaboren els materials per a l'alumnat amb dificultats greus d'aprenentatge.

En els Plans s'han introduït uns criteris de seguiment i d'avaluació. El seguiment de les programacions es farà en els equips docents al llarg del curs. A final de cada trimestre la CAD valora l'efectivitat de les actuacions realitzades per a decidir la seva continuïtat o canvi d'estratègia. A final de curs es realitzaran reunions de valoració on es faran propostes de millora recollides en el full de seguiment de l'alumne/a i es traspasarà a la persona tutora i a l'equip docent del curs següent.

Comissió social:

S'ha establert un protocol i un circuit de funcionament. S'han adaptat els documents acordats per les Escoles i els centres de Serveis Socials d'Horta-Guinardó[10]. Les demandes d'actuació han d'arribar a través dels tutors a partir de propostes seves o de l'equip docent i ocasionalment poden arribar des de la CAD o l'Equip Directiu. Les actes es passen a l'Equip Directiu i als coordinadors de cicle que fan el retorn als tutors i equips docents implicats.

ASPECTES PENDENTS

L'actualització i millora del Pla d'Acollida és un dels aspectes que l'institut es planteja a partir del segon trimestre. S'ha prioritzat, dins d'aquest Pla, l'atenció a l'alumnat nouvingut. Cal atendre el creixent nombre d'alumnat nouvingut, sobretot alumnat que prové del Pakistan. Sense disposar d'Aula d'Acollida suposa un repte que hem d'entomar amb imaginació i amb l'esforç de tot el claustre. La resta d'alumnat nouvingut és castellanoparlant i s'integra a l'aula ordinària fent-lo participar del grup flexible reduït de català i si cal als altres grups flexibles que necessiti. El professorat de les àrees no instrumentals realitzen adaptacions no significatives quan s'escau. Tenim previst incorporar aquestes mesures conjuntament amb les orientacions aportades pel referent ELIC (assessor de llengua i cohesió social) en un model de Pla individualitzat.

Al llarg del curs s'iniciarà l'elaboració del Pla d'atenció a la Diversitat de l'institut. L'objectiu serà recollir en un document les actuals mesures d'atenció a la diversitat i d'excel·lència educativa.

Un altre propòsit és introduir elements de millora en les mesures adaptatives que ja s'apliquen a l'institut a l'alumnat dislèctic incorporant el protocol de detecció i actuació en la dislèxia en l'àmbit educatiu.

Tots aquests aspectes que hem anat desenvolupant al llarg de l'article són estratègies organitzatives i procedimentals que han de conduir al centre cap a un model educatiu inclusiu capaç de donar resposta a tot l'alumnat. Un model on l'alumnat és el protagonista del seu aprenentatge i el professorat és el guia del procés d'aprenentatge de l'alumnat.

Notes:

- [1] L' escola *Torrent de can Carabassa* neix de la fusió d'Arrel i *Graziel-la*
- [2] 2004-05: 9 alumnes estrangers, 6 d'ells castellanoparlants. 2005-06: 7 alumnes sud-americans nousvinguts.
- [3] El Programa Salut i Escola té com a objectiu promocionar la salut i els hàbits saludables entre els alumnes. Consta d'un pla d'activitats educatives de prevenció dirigides a l'alumnat i una Consulta Oberta a càrrec d'un infermer especialitzat. Els referents del Programa són la infermera referent de la zona i l' infermer responsable de la Consulta Oberta. També hi ha una referent de salut del centre que al nostre institut és la coordinadora pedagògica.
- [4] En les taules adjuntes queden exemplificats aquests protocols.
- [5] Ens referim a aquells centres que no disposen d'USEE ni d'aula oberta.
- [6] Coma Dosrius, Ramon i Carné Valls, Montserrat (2009)
- [7] Taula de mesures adaptatives per matèries.
- [8] Forma part de la política educativa de l'Ajuntament de Barcelona i pretén donar suport a l'alumnat dels dos últims cursos de primària i els dos primers de secundària, que té alguna dificultat en els seus aprenentatges, oferint un lloc on fer els deures i resoldre dubtes.
- [9] 8 PI on hi ha modificacions de currículum, de procediments i d'avaluació; 27 adaptacions individualitzades per alumnat amb TDA/H (13), alumnat dislèctic (12) i alumnat amb déficit d'audició (2). D'aquests PI 10 corresponen a alumnes amb dictamen de necessitats educatives especials.
- [10] Models: ordre del dia, acta, full de derivació i fitxa de seguiment.

Referències Bibliogràfiques

Castilla Castilla T., 2009. *Factores significativos per a l'escolarització de l'alumnat amb trastorns generalitzats del desenvolupament. Intervenció Psicopedagògica per a l'escola inclusiva*. [en línia]. [Consultat:14/12/2011]. Disponible a internet: <http://phobos.xtec.es/sgfprp/resum.php?codi=1934>

Coma Dosrius, Ramon i Carné Valls, Montserrat: *Diversitat i excel·lència. IES Marta Mata*: [en línia]. [Consultat:14/12/2011]. Disponible a internet: <http://phobos.xtec.cat/edubib/intranet/file.php?file=docs/pi/PI%20InstitutMMata.pdf%20>

Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació 2008. *Aprendre junts per a viure junts. Bases per al Pla d'Acció 2008-2015*. http://www20.gencat.cat/docs/Educacio/Documents/ARXIUS/Aprendre_junts.pdf

Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació, 2009. Direcció General de l'Educació Bàsica i el Batxillerat. *Diversitat i Acció tutorial. Plans Individuals Educació secundària*. <http://www.xtec.cat/edubib>.

Correspondència amb les autores: *Maria José Cesena*. E-mail: mcesena@xtec.cat. *Victòria Montoya*. E-mail: vmontoya@xtec.cat. *Araceli Viñes*. E-mail: co-ordpedpla@gmail.com.

ADAPTACIONS ALUMNES AMB DISLÈXIA

	Llegir en veu alta a l'aula en grups reduïts o amb suport
	Fixar 10 normes bàsiques d'ortografia
	No penalitzar les faltes d'ortografia no fixades
	Valoració del contingut dels treballs i exàmens i no tant la forma del redactat
	Lliurar l'examen abans que a la resta de l'alumnat
	Preguntar-li els dubtes de comprensió de les preguntes de l'examen un cop les hagi llegides
	Reduir la llargada de l'examen
	Fer exàmens orals a proposta del professor
	Especificar i reduir el temari a estudiar
	Reduir les lectures obligatòries al trimestre
	Canviar el llibre de lectura del grup per un altre de lectura més fàcil
	Adaptació de la llengua anglesa (format, el màxim oral possible)
	Facilitar-li apunts del professor o company
	Utilització de l'ordinador per als treballs. Ús del corrector, lectors informàtics, calculadora...
	Reduir la còpia dels enunciats dels exercicis
	Grup flexible reduït a les matèries instrumentals

NORMES D'ORTOGRAFIA FIXADES:

CATALÀ	CASTELLÀ

Taula 1

ADAPTACIONS ALUMNES AMB TDAH**Exàmens i avaluacions:****Quantitat i temps:**

	Donar dates exàmens amb una setmana d'antelació
	Lliurar l'examen abans que a la resta de l'alumnat
	Fer els exàmens a primeres hores matí.
	Reduir la llargada dels exàmens
	Màxim dos exàmens a la setmana

Format:

	Lletra dels exàmens mida 12 espai interlineal 1.5
	Preguntes de tipologia variada (Preguntes de V/F, completar esquema o frase, definicions, opcions múltiples...)
	Reduir les preguntes per full
	Remarcar en negreta el que se li demana fer (subratllar, relacionar, completar...) i paraules clau
	Combinar preguntes orals i escrites

Supervisió:

	Verificar que l'alumne ha entès les preguntes
	Supervisar que hagin contestat totes les preguntes abans de lliurar exàmens
	Demandar l'alumne que revisi l'examen abans de lliurar-lo

Agenda:

	Anotar a la pissarra els deures, treballs i exàmens
	Comprovar que apunti a l'agenda
	Demandar-li que tingui l'agenda sobre la taula
	Assignar un company referent que l'ajudi en l'ús de l'agenda

Deures i tasques:

	Reduir el volum de deures per fer a casa
	Facilitar esquemes o guies d'estudi
	Utilitzar llibretes per cada matèria
	Utilitzar carpeta arxivadora amb sobres per cada matèria
	Segmentar i estructurar les tasques complexes

Distribució aula:

	Asseure l'alumne a prop de la taula del professor.
	Limitar les distraccions visuals i/o auditives evitant que s'assegui a prop de porta, finestres, paperera, etc.
	Posar-lo al costat de companys que siguin models apropiats, atents, ordenats, que compleixin les ordres.
	Facilitar que puguin treballar en una taula individualment en moments que requereixin més concentració.

Altres:

--	--

Taula 2

MESURES ADAPTATIVES PER MATÈRIA

MESURES ADAPTATIVES I AVALUACIÓ ÀREA:	
MATERIAL UTILITZAT:	
METODOLOGIA	
AVALUACIÓ:	
CONTINGUT	COMPETÈNCIES BÀSIQUES OBJECTIUS

Taula 3